

DINÀMIQUES MIGRATÒRIES I EXPANSIÓ RESIDENCIAL A CATALUNYA (1992-2005)

Isabel Pujadas Rúbies, Patricia Prats Poned

Departament de Geografia Humana. Universitat de Barcelona

1. Introducció

La migració interior a Catalunya ha passat a ser un dels corrents migratoris majoritaris en els darrers decennis tot i que la percepció d'aquests moviments és molt reduïda (MODENES, PASCUAL, 1998) davant de la transcendència que ha tingut la immigració estrangera. No obstant això la mobilitat migratòria entre municipis i ciutats de Catalunya ha estat el fenomen principal per entendre el creixement demogràfic i la redistribució territorial de la població, sobre tot tenint en compte la feblesa del creixement natural en una fase llarga de baixa natalitat.

El creixement demogràfic dels municipis de Catalunya entre 1981-2001 ha estat directament relacionat amb la migració interior. Des de finals del segle XX i en aquest primer decenni del XXI la immigració estrangera ha esdevingut el factor dominant del creixement poblacional, però la mobilitat residencial no ha deixat de créixer contínuament.

Els fluxos de migració interior han passat de xifres anuals de 50.000 canvis de municipi de residència l'any 1988 a més de 160.000 l'any 2005 i l'increment s'ha produït en totes les comarques catalanes. Els factors explicatius de l'augment d'aquesta mobilitat estan en relació amb les noves estratègies residencials i amb l'eixamplament dels espais de vida de la població que de forma cada cop més generalitzada han separat i diferenciat els espais residencials dels espais de treball.

Barcelona i les grans ciutats de la regió metropolitana han tingut un pes decisiu en l'expansió de noves àrees residencials. Els municipis de grandària mitjana o petita, propers a les grans ciutats, han esdevingut els principals receptors de la migració interior. De tota manera la nostra pregunta és saber si a les ciutats, mitjanes o petites, de fora la regió metropolitana s'està donant el mateix procés d'expansió urbana cap a municipis de baixa densitat que compten amb una oferta residencial que s'adapta a les noves opcions residencials o bé persisteix la migració clàssica relacionada amb el mercat de treball.

En conseqüència la comunicació està estructurada en tres parts complementaries. Una primera dedicada a l'evolució de la migració a Catalunya, diferenciant els fluxos interns dels externs, des de 1988 a 2005 que permetrà avaluar la magnitud de la migració interior. La segona part servirà per conèixer i analitzar els fluxos migratoris interns per diferenciar les comarques més expansives i dinàmiques de les més estancades, i les comarques amb més mobilitat interna de les que són més dependents d'altres destinacions. A la tercera part es tractarà la mobilitat residencial dels municipis de més de cinc mil habitants, a més de les capitals comarcals per tal de comprendre les dinàmiques migratòries actuals, i poder classificar els fluxos segons la seva destinació, o bé cap a indrets pròxims que es poden relacionar amb el mercat de l'habitatge i per tant amb les expansions urbanes de les ciutats, o bé cap a destinacions més llunyanes que es poden relacionar amb els mercats laborals, o bé finalment cap a destinacions

d'amenitat relacionades amb les segones residències que es transformen progressivament en residència permanent o semi permanent.

2. Evolució de la migració a Catalunya 1988-2005

Finalitzada les etapes d'immigració procedent d'altres regions d'Espanya, els corrents migratoris a Catalunya s'han caracteritzat per l'augment de la migració interior, de curta distància, que ha arribat a representar més del 76% dels fluxos migratoris generats des de Catalunya. Entre 1981 i el 2001 han estat els fluxos dominants i s'han mantingut pròxims als 50 % del total de migracions en els anys de màxima arribada d'immigració de l'estranger.

Les estadístiques de variacions residencials (EVR) permeten fer un seguiment anual dels corrents migratoris diferenciant els llocs de procedència i de destinació. Encara que presentin algunes deficiències, possible subregistre, no concordança del moment del canvi de residència i el moment de la declaració al padró municipal, són una font de gran interès que permet arribar al detall municipal. D'ençà l'any 1988 el registre ha millorat al eliminar la distorsió entre les altes i les baixes per migració fent coincidir temporalment ambdós registres. Tot i així, el registre migratori d'altes i baixes municipals, pot estar emmascarat com a registre per omissions, reduint per tant el volum de migrants reals; aquesta situació es dona sobretot quan el volum de migració és molt elevat, com el que s'ha produït en el darrer decenni amb la intensificació de la immigració internacional, i és especialment notori, entre el 2001 i el 2003, a Barcelona amb registres d'omissions superiors als 50.000 habitants/per any. Un darrer aclariment és que d'ençà l'any 2004 les omissions han passat a ser comptabilitzades com a migracions i a part des de 2002 es comencen a divulgar les xifres d'emigració exterior.

La migració interior ha crescut d'uns 50.000 registres de canvis de municipi de residència l'any 1988 a 100.000 l'any 2000 i a més de 164.000 l'any 2005. En xifres relatives han representat entre un 60 i un 70% dels fluxos generats en relació amb Catalunya. El percentatge és superior en els fluxos d'emigració al faltar-hi la sortida cap a països de l'estranger. A nivell comarcal, o a escala municipal, els fluxos de migració interior poden arribar a sobrepassar el 90% del total i significar igualment més del 90% de l'increment de població.

Quadre 1. Evolució dels fluxos i de les taxes de migració a Catalunya 1988-2005.

Any	Fluxos d'immigració				Fluxos d'emigració			
	Interior Catalunya	Resta d'Espanya	Estranger	Total	Interior Catalunya	Resta d'Espanya	Estranger	Total
1988	50543	25722	3522	79787	50543	17268		67811
1991	37069	15945	3590	56604	37069	12875		49944
1996	59598	17154	6509	83261	59598	18586		78184
2000	100274	30251	33933	164458	100274	35358		135632
2001	99023	31128	46320	176471	99023	35244		134267
2002	129795	43915	60939	234649	129795	48037	5935	183767
2003	148441	49912	59880	258233	148441	57275	4805	210521
2004	154821	52617	154131	361569	154821	62140	21258	238219
2005	164569	51433	162936	378938	164569	67203	26630	258402

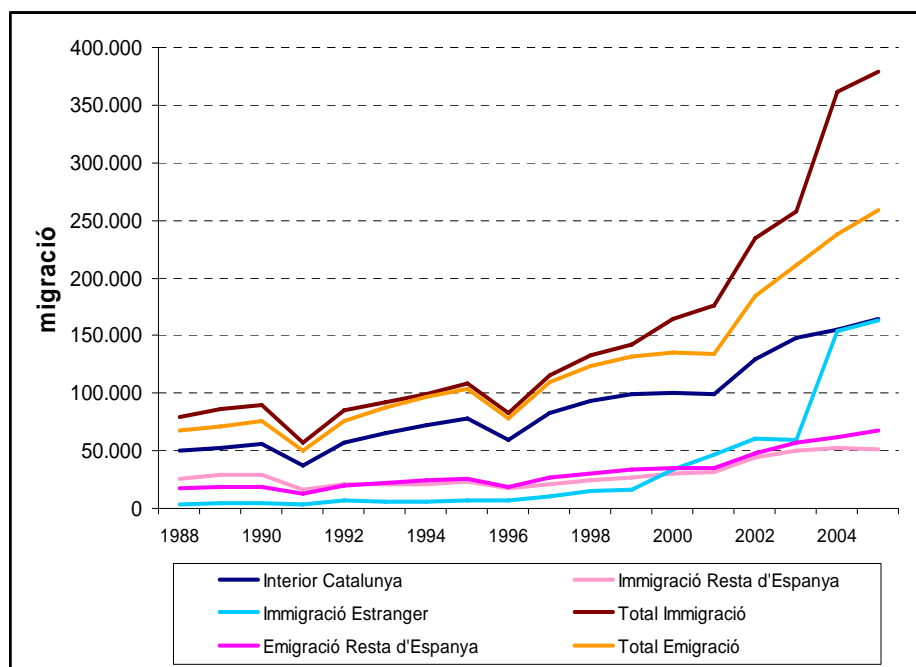
Els fluxos d'immigració procedent de la resta d'Espanya ha evolucionat de forma descendent entre 1988 i 1996. Després augmenta probablement en relació amb la major mobilitat de la població estrangera, que des d'altres regions, es desplaça cap a Catalunya. El saldo migratori amb la resta d'Espanya ha esdevingut negatiu de forma quasi constant des de principis dels anys noranta.

Any	Taxes d'immigració ‰				Taxes d'emigració ‰			Migració neta ‰
	Interior Catalunya	Resta d'Espanya	Estranger	Total	Resta d'Espanya	Estranger	Total	
1988	8,45	4,30	0,59	13,35	2,89		11,34	2,00
1998	15,13	3,99	2,54	21,67	4,95		20,08	1,59
1999	15,89	4,33	2,66	22,87	5,41		21,30	1,57
2000	16,01	4,83	5,42	26,26	5,65		21,66	4,60
2001	15,57	4,89	7,28	27,74	5,54		21,11	6,63
2002	19,95	6,75	9,37	36,06	7,38	0,91	28,24	7,82
2003	22,14	7,44	8,93	38,52	8,54	0,72	31,40	7,12
2004	22,72	7,72	22,62	53,07	9,12	3,12	34,96	18,10
2005	23,53	7,35	23,29	54,17	9,61	3,81	36,94	17,23

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques de Variacions Residencials, Idescat

La immigració procedent de l'estranger és de pocs milers fins l'any 1996, (entre 3.500 i 7.000 immigrants per any). Sobrepassa els 60.000 l'any 2002 i s'arriba a més de 160.000 l'any 2005.

Figura 1. Catalunya. Evolució del fluxos migratoris 1988-2005.

Font: Elaboració pròpia amb les E.V.R., Idescat.

Les taxes de migració interior han passat, en pocs anys, de valors reduïts, el 8,45 per ‰ l'any 1988 a taxes del 23 per ‰ l'any 2005 i han tingut un pes dominant en els corrents migratoris totals fins l'any 2003, posteriorment s'han equilibrat amb els valors de les taxes d'immigració estrangera. La suma de la immigració interior més la gran explosió

de la immigració estrangera ha fet que la taxa d'immigració total es multipliqués per quatre entre 1988 i 2005. Per altra part, l'increment de la immigració ha afavorit a la vegada l'augment de la taxa d'emigració que ha evolucionat positivament del 11,3 al 36,9 ‰ entre 1988-2005.

La intensitat de la migració no ha anat acompanyada per taxes altes de migració neta, sinó tot el contrari, el intercanvi migratori de Catalunya amb la resta d'Espanya ha estat negatiu i la migració neta no ha arribat a taxes elevades fins el darrer quinquenni de 2001 al 2005.

L'augment accelerat de la migració interior a Catalunya s'explica per l'agregació de diversos factors que afavoreixen el canvi de municipi de residència. Factors demogràfics, residencials i laborals interactuen entre ells diferenciant a la vegada el territori amb dinàmiques migratòries de diferents intensitats.

Entre els factors demogràfics destaquen especialment l'arribada de les generacions del baby-boom a l'edat de l'emancipació i formació de parella i al mercat laboral (GARCIA COLL, 2005). A Catalunya la població de 20-39 anys, que són els que tenen les majors taxes de migració, han augmentat amb 255.000 habitants entre 1991 i 2001 i amb l'arribada de la migració estrangera, que es concentra principalment en aquests edats, han crescut en 273.000 habitants entre 2001 i 2007.

Factors residencials vinculats amb el mercat de l'habitatge que s'ha eixamplat per una gran quantitat de municipis de diverses grandàries, especialment petits i mitjans, i que ha afavorit l'aparició d'un mercat supramunicipal. Efectivament, la demanda de nous habitatges ha sobrepassat de forma estricta l'àmbit municipal per ocupar territoris més extensos. Els preus de l'habitatge, més alts a Barcelona i les grans ciutats, conjuntament amb la facilitat creditícia dels darrers anys han contribuït a la creació i expansió de noves àrees residencials cap a municipis de característiques més rurals. A la vegada, s'hi han sumat les noves preferències mediambientals que valoren la tranquil·litat, el silenci i l'entorn.

Un paper complementari està relacionat amb el parc d'habitatges de segona residència que progressivament han passat a ser, en molt casos, la residència principal. La gran oferta d'habitatges secundaris situats en zones costaneres o en urbanitzacions properes a les grans ciutats s'han ocupat de forma permanent per persones d'edats diferents. Parelles joves amb dificultats en l'adquisició d'un habitatge propi, persones jubilades que abandonen la ciutat o bé que de forma alternativa es reparteixen els períodes estacionals entre la primera i la segona residència són alguns dels perfils dominants.

Finalment no es pot oblidar el paper del mercat laboral, que tot i haver deixat de ser hegemònic, té un pes explicatiu en les migracions interiors a Catalunya. Barcelona, les ciutats grans de la regió metropolitana, les capitals provincials i els centres industrials, de serveis i turístics mantenen una atracció migratòria vinculada a l'activitat econòmica i molt més especialment amb la mà d'obra estrangera que té una major mobilitat residencial per motius laborals que la població del país (RECAÑO, 2004). L'estadística disponible no permet diferenciar els fluxos interns segons els motius de la migració però les característiques de l'activitat productiva dels municipis i la intensitat de la migració de població en edat activa són símptomes evidents de l'atracció de població ocupada.

En els apartats següents ens centrarem únicament en la migració interior a Catalunya, migració que presenta unes característiques concretes, de curta distància, d'intensitat creixent i de direccionalitat i relacions migratòries complexes.

3. La interacció migratòria entre comarques i àmbits territorials

La migració interna a Catalunya presenta uns trets estructurals que es mantenen molt estables al llarg del temps. En primer lloc destaca la importància de la ciutat de Barcelona, generadora dels corrents migratoris més intensos i permanents amb totes les comarques de Catalunya i en segon lloc la influència de la seva regió metropolitana tant en la mobilitat interna dins del propi àmbit com amb la resta de comarques de Catalunya.

A partir d'aquests dos elements estructurals dominants en tot el territori apareixen una sèrie de connexions migratòries que organitzen i structuren àrees territorials de menor extensió. L'àrea de Girona, la de Tarragona-Reus-Valls i la de Lleida per ordre decreixent d'influència migratòria. En un quart nivell es troben una sèrie de comarques que per la seva oferta residencial, basada sobretot per la importància de les segones residències, cada cop més tenen més protagonisme en la captació de nous residents permanents. Finalment un darrer nivell de comarques amb una forta mobilitat interna que manifesten, probablement un mercat de l'habitatge que sobrepasa l'esfera municipal i s'estén per gran part de l'àmbit comarcal.

Per analitzar les dinàmiques migratòries dins de Catalunya s'han seleccionat una sèrie de mètodes complementaris que donaran una visió més precisa dels canvis migratoris recents. En primer lloc s'han calculat les taxes de migració per comarques pels períodes 1992-95, 1997-00 i 2001-05. Els resultats estan representats en la figura 2.

Per a conèixer la direccionalitat del fluxos migratoris s'han elaborat les matrius de migració intercomarcal que mostraran l'intercanvi migratori entre les 41 comarques, diferenciant a part la ciutat de Barcelona per destacar el seu protagonisme en les relacions migratòries. Els resultats estan representats en les figures 3 i 4 que relaciona Barcelona amb la resta de comarques i les figures 5 i 6 amb la representació del fluxos intercomarcals sense Barcelona. A partir dels fluxos migratoris intercomarcals, s'ha calculat les proporcions d'immigrants i d'emigrants sobre les xifres totals i la proporció de la migració intracomarcal.

A més com a indicador de la intensitat de relació migratòria entre comarques s'ha calculat el coeficient d'interacció migratòria que relaciona l'origen i la destinació dels fluxos entre dues unitats territorials, comarques o municipis en el nostre cas, amb el total de fluxos d'entrada i sortida de cada unitat territorial. Els resultats estan representats en els mapes 7 i 8. La fórmula és la següent:

$$\text{Coeficient d'interacció} = \frac{M_{ij}^2}{(\text{Sortides } i) * (\text{Entrades } j)} + \frac{M_{ji}^2}{(\text{Sortides } j) * (\text{Entrades } i)}$$

La intensitat del intercanvi migratori entre les comarques catalanes ha augmentat de forma generalitzada, posant de relleu la major tendència a la mobilitat residencial. Les taxes d'immigració ha crescut notablement en totes les comarques i el mateix ha succeït amb les taxes d'emigració. La relació directament proporcional d'ambdues taxes reflexa

una situació relativament nova en la que la divisió dicotòmica entre zones emigratòries i zones immigratòries ha desaparegut per donar-se a la vegada ambdues possibilitats, essent compatibles l'atracció de determinats fluxos d'immigrants amb l'expulsió d'altres.

En els tres períodes estudiats les comarques més immigratòries solen ser les mateixes, amb poques variacions al llarg del temps. Entre les més receptores sobresurten les comarques que disposen d'una alta oferta de segones residències i que molt probablement una part d'elles s'han transformat en residència principal, a pesar de que no cal descartar la incidència d'un empadronament incorrecte per motius desgravació fiscal, (es podria denominar "migració fiscal"). La llista sempre està encapçalada per el Baix Penedès que arribar a assolir taxes superior al 100% anual. A major distància dins d'aquest tipus de perfil hi troben comarques de muntanya, el Pallars Sobirà i la Cerdanya, i comarques costaneres, la Selva, el Baix i l'Alt Empordà.

Les comarques de la regió metropolitana també presenten taxes altes d'immigració: el Garraf, el Maresme, l'Alt Penedès, i el Vallès Oriental. El contrari del que es dona al Barcelonès que ocupa un dels darrers llocs com a destinació. Més enllà del límit metropolità destaquen les comarques del Bages, Anoia i Osona que estan accentuant la seva integració metropolitana. La immigració també és elevada al Gironès, al Tarragonès i l'Alt Camp. Les últimes posicions estan situades a les comarques de Ponent i a les de les terres de l'Ebre.

Les taxes d'emigració intercomarcal presenten uns valors menys diferenciats que les taxes d'immigració donat que l'atracció migratòria actua de forma més selectiva sobre el territori, mentre que l'emigració afecta cada vegada més a tot tipus de municipi. En el quadre 2, que complementa els mapes de la figura 2, s'exposen de forma resumida els valors màxims i mínims i els quartils de les taxes de migració dels tres períodes analitzats.

Quadre 2. Taxes de migració comarcal: resum estadístic de quartils i medianes.

	Taxa d'immigració			Taxes d'emigració			Taxes de migració neta		
	1992-95	1997-00	2002-05	1992-95	1997-00	2002-05	1992-95	1997-00	2002-05
Taxa mínima	8,01	10,86	14,11	8,66	11,61	17,34	-10,73	-14,15	-15,57
q1 (25%)	16,83	20,28	33,11	15,58	19,44	30,69	1,55	1,62	1,57
q2 (50%)	20,26	25,70	39,25	16,98	22,37	32,84	3,39	3,65	5,34
q3 (75%)	27,14	34,25	46,60	20,56	26,48	39,66	5,60	6,64	8,01
Taxa màxima	66,92	81,68	102,90	29,89	39,81	55,87	37,03	41,87	47,04

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques de Variacions Residencials, Idescat

La diferenciació comarcal de les taxes d'emigració és reduïda en el període 1992-95 i s'accentua gradualment en els següents períodes, coincidint cada vegada més les comarques emigratòries amb les immigratòries.

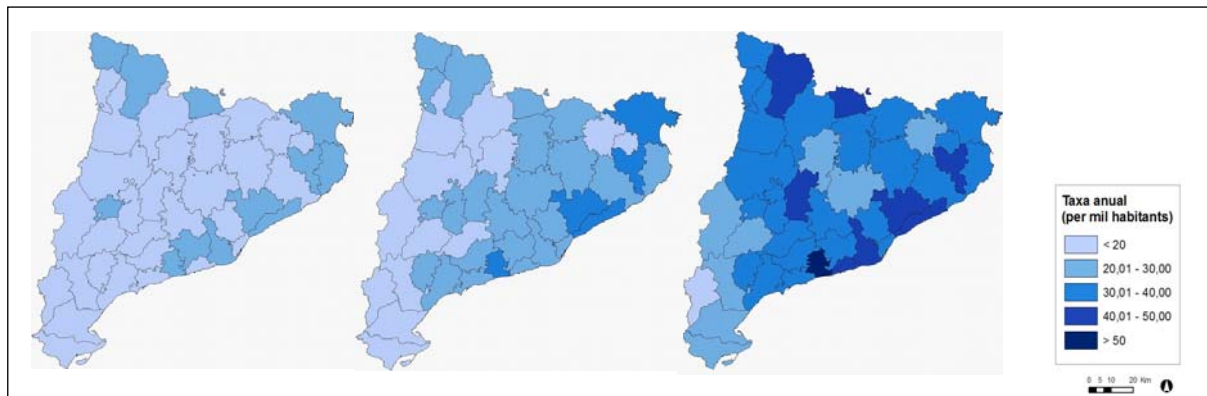
S'està donant doncs una situació d'una mobilitat contínua: canvis de municipis de residència a les comarques més immigratòries.

Les taxes de migració neta han estat especialment negatives al Barcelonès i de forma més aïllada en algunes comarques de Tarragona i de les Terres de Ponent. La migració

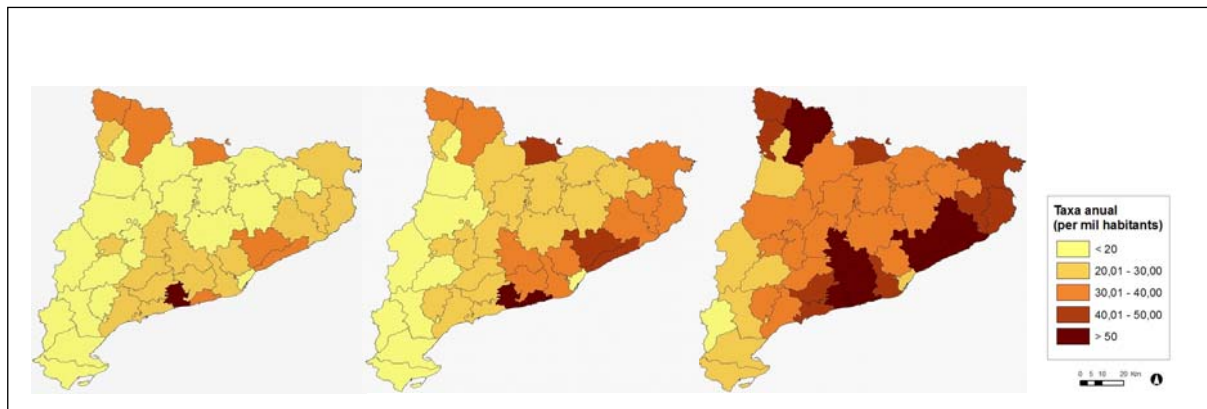
neta positiva més elevada es dona, com hem vist abans amb la immigració, al Baix Penedès, en comarques de l'àmbit metropolità, o comarques costaneres.

Figura 2. Taxes de migració interior per comarques 1992-2005

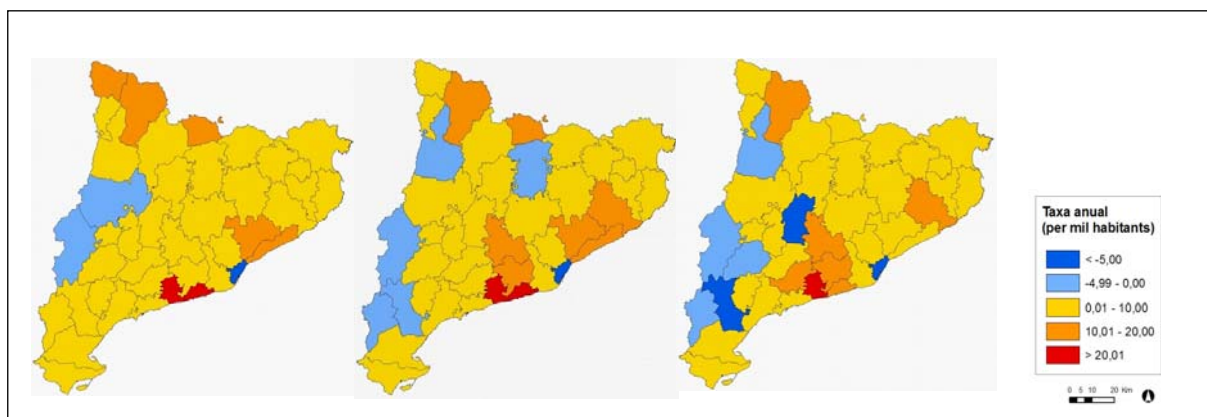
Taxa d'emigració interior a Catalunya 1992 – 1995 / 1997 – 2000 / 2002 - 2005

Taxa d'immigració interior a Catalunya 1992 – 1995 / 1997 – 2000/ 2002 - 2005

Taxa de migració interior neta a Catalunya 1992 – 1995 / 1997 – 2000/ 2002 - 2005

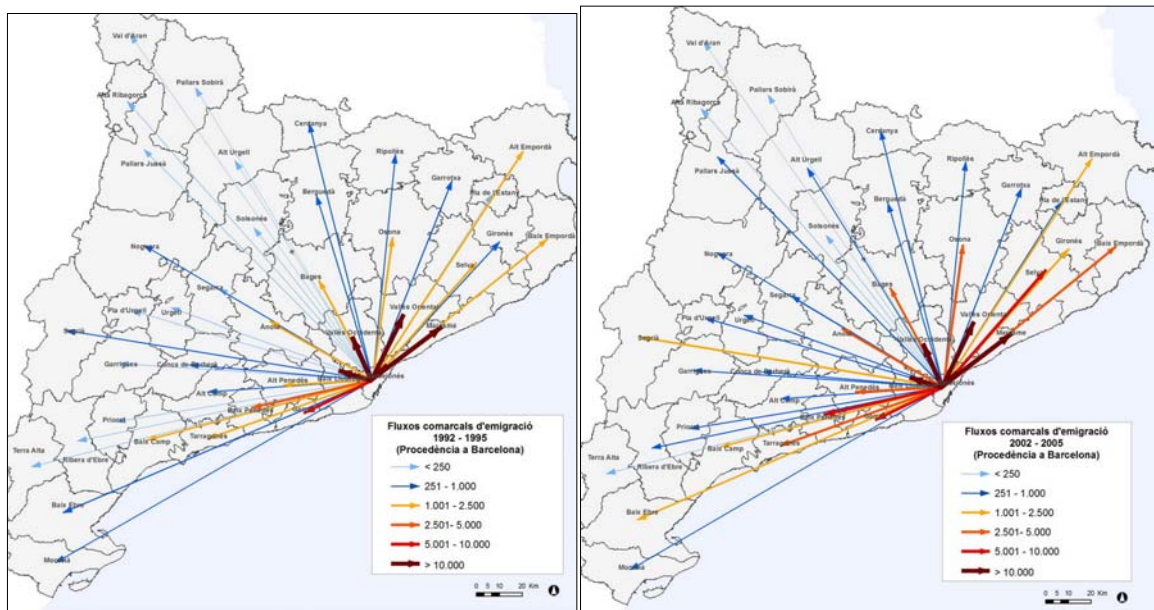

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques de Variacions Residencials, Idescat

La representació gràfica dels principals fluxos migratoris entre Barcelona i la resta de comarques (figura 3) posa de relleu l'articulació migratòria de tot territori en referència

la seva capital. Barcelona redistribueix una part considerable la seva població per totes les comarques catalanes. No obstant això, els fluxos dominants es dirigeixen cap a la pròpia regió metropolitana o cap a les comarques limítrofes, que formen ja un continu metropolità més extens. A la vegada les relacions són intenses amb les comarques costaneres que disposen d'una gran oferta residencial. La comparació entre 1992-95 i 2002-05 expressa de forma evident el gran augment de la migració interior. La distància juga un paper molt significatiu i les comarques més allunyades de d'interior de Tarragona, del Pre-Pirineu i del Pirineu occidental reben menys immigrants procedents de Barcelona.

Figura 3. Fluxos d'emigració de Barcelona a les comarques 1992-1995 / 2002-2005

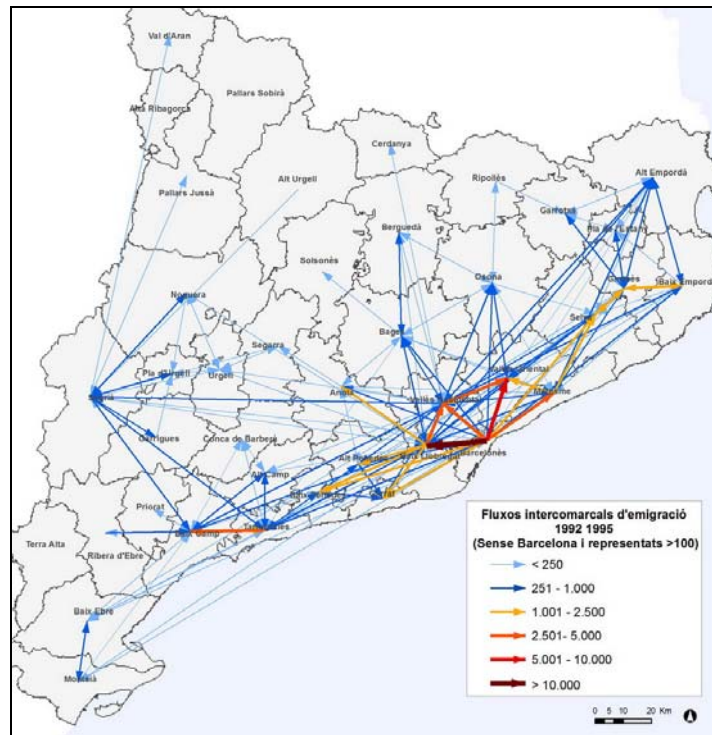

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques de Variacions Residencials, Idescat

D'altra banda, si s'analitza el comportament dels migrants sense la ciutat de Barcelona es posen de manifest, en primer lloc, relacions entre les capitals provincials amb les comarques adjacents i en segon lloc els importants vincles entre les comarques de la Regió Metropolitana de Barcelona. En el primer període, 1992-1995, s'observen relacions importants entre les comarques costaneres, entre les comarques metropolitanes i amb les capitals provincials. Ja en el segon període 2002 – 2005, la intensificació i el volum de fluxos intercomarcals són més importants, tant entre comarques metropolitanes i costaneres com en els fluxos intercomarcals cap a l'interior que s'incrementen notablement.

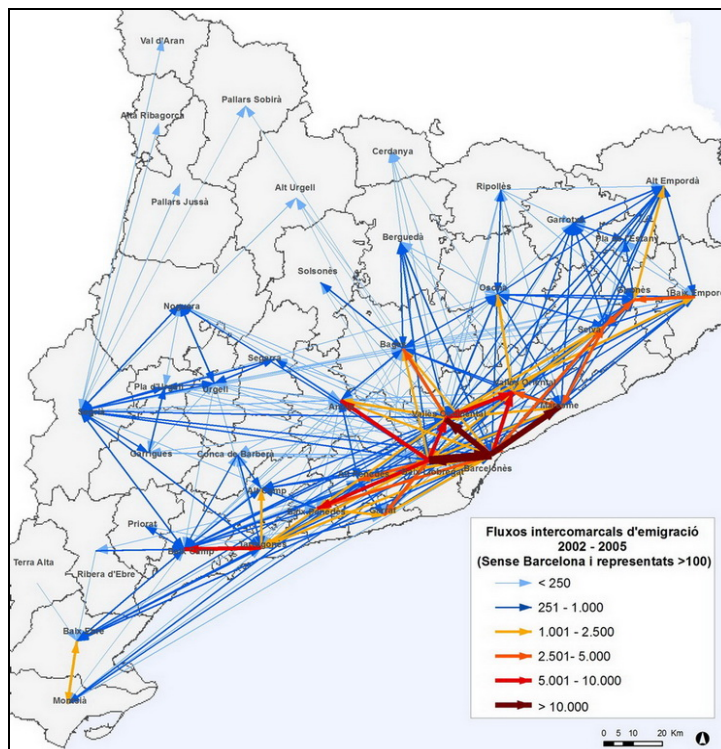
Per últim, una nova perspectiva de la dinàmica migratòria es pot complementar amb la representació del coeficient d'interacció migratòria. La figura 6 sintetitza la intensitat de la migració interior a Catalunya. Barcelona i la regió metropolitana generen els corrents migratoris més intensos i amb més interacció amb la resta de comarques. A continuació es dibuixa un semicercle que envolta la regió metropolitana amb valors alts d'interacció migratòria. A mesura que ens allunyem es redueix cap a valors molt més inferiors. La distància amb Barcelona i l'àmbit metropolita és un element clau de la dinàmica migratòria a Catalunya. Les comarques amb les ciutats capitals provincials, Gironès, Tarragonès i Segrià, també sobresurten per tenir coeficients alts d'interacció migratòria.

Figura 4. Fluxos d'emigració intercomarcal 1992-1995

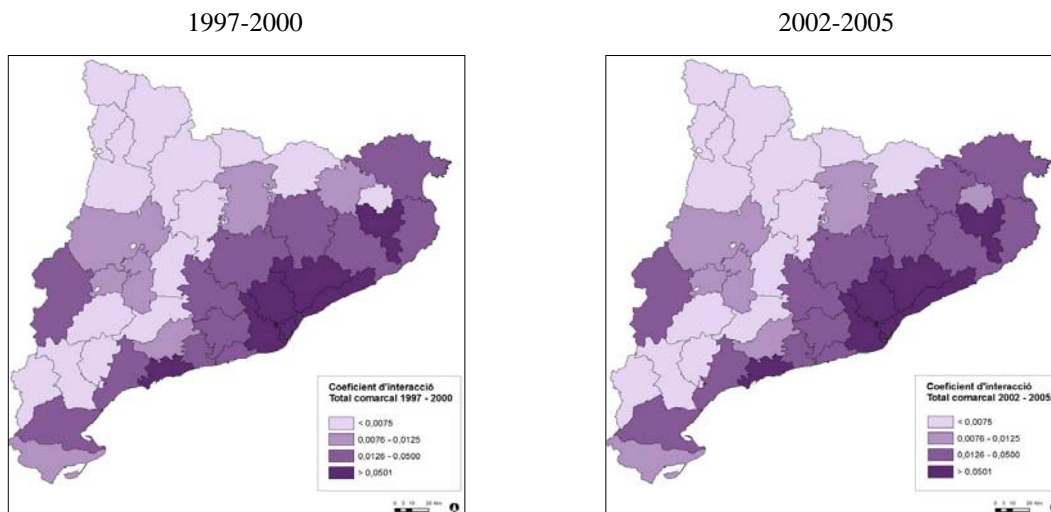

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques de Variacions Residencials, Idescat

Figura 5. Fluxos d'emigració intercomarcal 2002-05

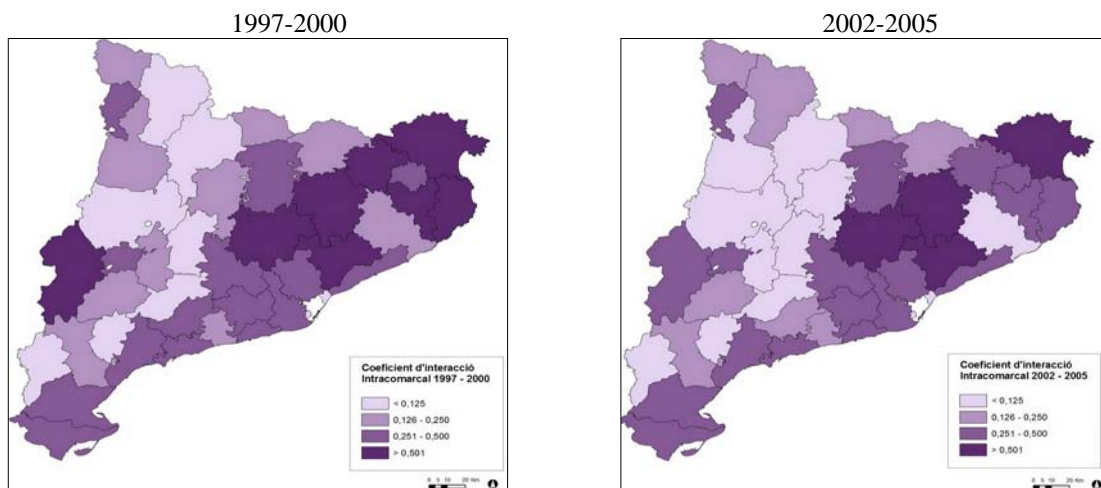

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques de Variacions Residencials, Idescat

Figura 6. Coeficients d'interacció migratòria per Barcelona y comarques

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques de Variacions Residencials, Idescat

Un complement a aquesta dinàmica general és observar la importància de la interacció dins de l'àmbit intern de cada comarca. La figura 7 representa el coeficient intracomarcal i permet diferenciar les comarques amb més o menys intensitat migratòria interna. Les comarques amb una capitalitat important solen tenir una major mobilitat residencial interna, cas de Osona, Bages, Alt Empordà, Garrotxa, Segrià, o bé comarques metropolitananes on el canvi de municipi de residència és molt freqüent. En general les comarques més denses i amb estructures per edats més joves són les que tenen una major mobilitat residencial interna. Les més envellides i menys poblades presenten una escassa mobilitat.

Figura 7. Coeficients d'interacció migratòria intracomarcal

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques de Variacions Residencials, Idescat

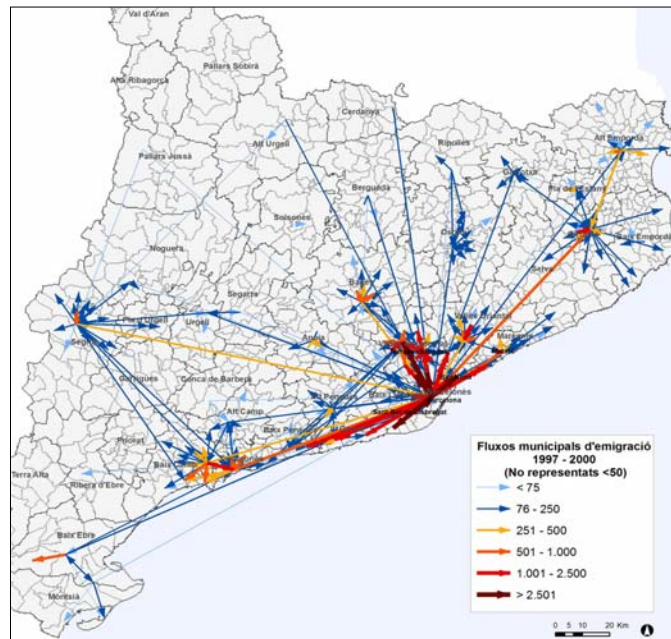
4. La mobilitat residencial i l'expansió residencial

L'objectiu inicial de l'estudi era relacionar la mobilitat residencial amb l'expansió de les ciutats cap altres municipis per tal de detectar la seva transcendència territorial dins de Catalunya i no només dins de l'àmbit de la regió metropolitana que ja es coneix amb

més profunditat (SERRA, 1997; MODENES, 1998, MUÑOZ, 2005; PUJADAS, COLL, PRATS, 2007).

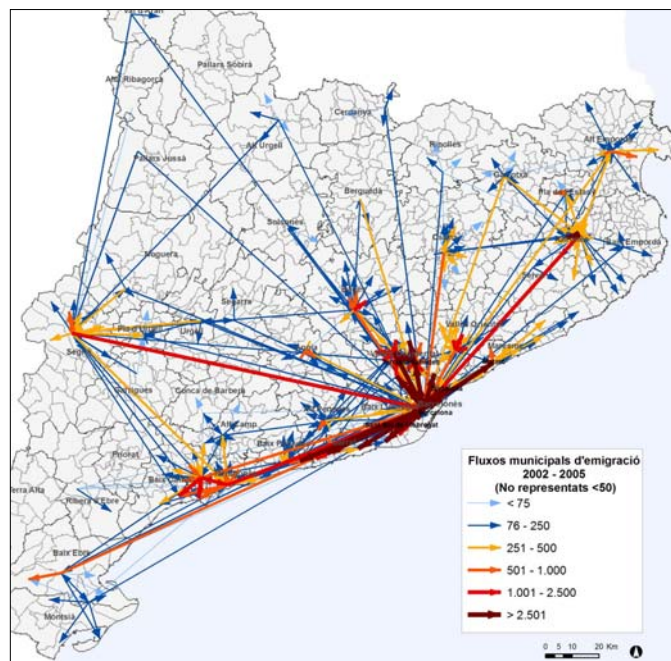
L'anàlisi realitzat comprèn tots els municipis de més de 5000 habitants però les limitacions de l'extensió de la comunicació obliga a fer una selecció de casos, concretament s'han elegit les capitals comarcals. La prioritat s'ha centrat en els fluxos d'emigració jerarquitats de major a menor volum de migrants fins a un màxim de 20 destinacions. Per a qualsevol punt d'origen es coneixen les 20 principals destinacions.

Figura 8. Fluxos d'emigració. Capitals comarcals: primeres 20 destinacions. 1997-2000

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques de Variacions Residencials, Idescat

Figura 9. Fluxos d'emigració. Capitals comarcals: primeres 20 destinacions. 2002-2005

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques de Variacions Residencials, Idescat

La primera impressió podria ser d'un cert caos migratori, en canvi els resultats han posat en evidència unes pautes territorials molt regulars. En efecte la migració interior es pot agrupar en sis grans tipus de corrents migratoris.

- 1) En primer lloc totes les capitals comarcals, així com tots els municipis de més de 5.000 habitants es relacionen amb Barcelona. Sense excepció envien migrants cap a la gran capital.
- 2) En segon lloc destaca la mobilitat residencial cap a municipis pròxims que expressa la nova l'expansió residencial cap a municipis menys poblats i menys densos que mostra, a la vegada, la importància de la difusió de les noves pautes residencials. Els casos més rellevants es donen a les ciutats capitals comarcals de major grandària, Girona, Tarragona, Reus, Lleida, Manresa, Vic, Figueres, són les que de forma més evident s'estan expandint cap a territoris propers. En un segon nivell apareixen un grup de ciutats mitjanes amb una difusió residencial de menor amplitud, com és el cas d'Olot, Igualada, Valls i Vilafranca del Penedès.

La comparació de la figura 8 corresponent al període 1997-2000 amb la figura 9 del període 2002-2005 reflecteix l'increment de la mobilitat residencial. Totes les ciutats abans esmentades accentuen l'emigració cap als municipis del seu entorn. S'observa per altra banda indicis de capitals més petites que inicien de forma més tímida l'expansió residencial cap a municipis de característiques més rurals. És el cas de Sant Carles de la Ràpita, la Seu d'Urgell, Ripoll, Balaguer, Mollerussa, la Bisbal, Banyoles, entre d'altres. Són fluxos de poca dimensió però que indiquen un nou procés d'ampliació de l'espai residencial cap a municipis de caràcter més rural.

- 3) Un tercer nivell de migració interior dels municipis de més de 5000 habitants és la destinació cap a ciutats grans i mitjanes de la regió metropolitana de Barcelona. És un corrent migratori bastant freqüent que es podria interpretar com migració de tipus laboral. La informació no permet diferenciar si el canvi de municipi de residència està lligat a la necessitat d'habitatge o bé al mercat laboral. Com a hipòtesi es pot considerar que l'activitat laboral pot tenir un pes dominant.
- 4) L'emigració cap a ciutats grans de fora de l'àmbit metropolita de Barcelona. Girona, Tarragona, Reus, Manresa són destinacions que no han deixat de tenir una presència contínua per als municipis de més de 5000 habitants de les seves respectives àrees d'influència. Per altra part les relacions entre aquestes grans ciutats és irregular. La vinculació de Lleida amb Tarragona, Reus i Manresa és evident, però és quasi inexistent la relació migratòria d'aquestes quatre ciutats amb Girona.
- 5) Un darrer tipus de migració és la que té com a destinació els municipis costaners que disposen un parc d'habitatges de segona residència molt nombrós. El Vendrell, Calafell, Salou, Cambrils, Lloret de Mar en són uns bons exemples. No es pot saber en quina proporció es tracta de veritables migracions, o en quina part és simplement un canvi de residència amb finalitats fiscals.

Conclusions

La intensificació i la generalització dels fluxos migratoris, a l'interior del territori català, ha seguit unes pautes que ajuden a entendre les dinàmiques territorials. Al contrari del que es podria pensar en un primer moment, les relacions a curta distància són molt importants (i generalitzades) i a partir de l'anàlisi realitzat resulta que la mobilitat residencial no és unidireccional cap a la Regió Metropolitana de Barcelona, sinó que es produeixen fluxos multidireccionals en tot l'àmbit català. Així destaca la migració interior, tant per grans volums com per la diversitat de fluxos i destinacions.

Pel que fa a la relació entre la mobilitat residencial amb l'expansió de les ciutats cap altres municipis, s'han detectat diversitat de corrents dins de Catalunya:

- 1) La mobilitat residencial a espais propers de menor densitat, valorats per les seves característiques ambientals i preu menor de l'habitatge i de major dimensió.
- 2) Migració cap a Barcelona des de tots els municipis de més de 5.000 habitants: probablement són migracions de caràcter laboral.
- 3) Migració cap a grans ciutats de la RMB o capitals de província: probablement migració de caràcter laboral.
- 4) Migració cap a destinacions turístiques que mostren la transformació de primera a segona residència.

En definitiva es podria afirmar que el mercat de la vivenda és la causa de migracions de curta distància (i a tot tipus de destinacions) mentre que el mercat laboral afavoreix migracions a grans ciutats i capitals on es concentren tot tipus d'activitats econòmiques i de serveis i bens per a la població resident.

Bibliografia

- BOIX, R. (2002): "Policentrismo y redes de ciudades en la RMB", en J. SUBIRATS. (Coord.): *Redes, territorios y gobierno: nuevas respuestas locales a los retos de la globalización*. Barcelona: Diputació de Barcelona, pp. 223-241.
- CABRÉ, A.; MÓDENES, J.A. (1997): "Dinàmiques demogràfiques recents a la Regió Metropolitana de Barcelona" *Revista Econòmica de Catalunya*. nº. 33, pp. 66-76.
- CHAMPION, A.G. (2002): "Population change and migration in the British urban system", en H.S. GEYER (ed.): *International handbook of urban system: studies of urbanization and migration in advanced and developing countries*. Cheltenham, Edward Elgar Publishing, pp. 87-120.
- FREY, W.; SPEARE, A. (1992): "The revival of metropolitan population growth in the U. S.: an assesment of findings from the 1990 Census", *Population and Development Review*, 18, 1, p. 129-146.
- FUNDACIÓN ENCUENTRO (2005): "La nueva movilidad residencial". *Informe España 2005. Una interpretación de su realidad social*, Madrid: Fundación Encuentro, pp. 265-324.
- GARCÍA COLL, A. (2005): "Migraciones interiores y transformaciones territoriales", *Papeles de Economía Española* (104).
- GARCÍA MASIÁ, Anna (2005): *Madrid-Barcelona. Dos modelos de suburbanització divergents*, Tesina del Màster de Gestió Urbanística, UPC.
- IAURIF (2000): *Atlas des Franciliens*, Tome 2: Logement, Paris: IAURIF-INSEE.
- MÓDENES, J. A. (1998): *Flujos espaciales e itinerarios biográficos: la movilidad residencial en el área de Barcelona*. Tesis Doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona.
- MODENES, J.A, PASCUAL, J. (1998): "Les migracions interiors a Catalunya. Intensitat, selectivitat i estructura espacial dels fluxos migratoris", S. Giner (dir.) *La Societat catalana*, Barcelona, Institut d'Estadística de Catalunya.
- MUÑOZ, F. (2005) *La producció residencial de baixa densitat*, Col. Elements de debat territorial, num 21, Barcelona: Diputació de Barcelona.
- PUJADAS, I. (2005): De la ciudad compacta a la ciudad dispersa: movilidad residencial en la Región Metropolitana de Barcelona. 1982-2000. XXV Conferencia Internacional de Población. Tours: IUSSP.

- PUJADAS, I., COLL, M., PRATS, P. (2007): “Elección residencial y nuevas formas urbanas: el caso de la región metropolitana de Barcelona”, en *Los procesos urbanos postfordistas* Palma, AGE, Grupo de Geografía Urbana, Universitat de les Illes Balears, pp.215-234.
- RECAÑO, J. (2004): “Migraciones internas y distribución espacial de la población española”, en LEAL, J. (Coord.): *Informe sobre la situación demográfica en España 2004*. Madrid: Fundación Abril Martorell, pp. 187-230.
- SERRA, J. (1997): “Migracions metropolitanes i desconcentració demogràfica” en *Revista Econòmica de Catalunya.*, 33, pp. 77-88.
- WARNES, A. (1995): “Housing aspirations and migration in later life: developments during the 1980s”. *Papers in Regional Science*, 74 (4), pp. 361-387.